

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua тел. (044) 298-70-33

Виконавчому секретареві
громадської організації
«УКРАЇНСЬКИЙ РУХ ПАЦИФІСТІВ»
Юрію ШЕЛЯЖЕНКУ

Фортечний тупик, буд. 9, кв. 82,
м. Київ, 01042

yuriy.sheliashenko@gmail.com

Шановний Юрію Вадимовичу!

За результатами розгляду Вашої скарги № 172 від 03.02.2023 до мене як Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений), яка надійшла 08.02.2023 та 09.02.2023 (вхідні №№ Ш/146.7/23, Ш/160.7/23 відповідно) до Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Секретаріат Уповноваженого) стосовно ймовірного неналежного розгляду Ваших попередніх звернень повідомляю.

У межах здійснення парламентського контролю та за результатами проведеної Секретаріатом Уповноваженого перевірки встановлено, що Ви звернулися до мене як Уповноваженого із заявою № 135 від 21.09.2022, що надійшла до Секретаріату Уповноваженого 26.09.2022 (вхідний № Ш/577.7/22) стосовно «визнання пріоритетом моєї діяльності захист права кожної людини на сумлінну відмову від військової служби, а також вжиття необхідних заходів задля сприяння утвердженню в Україні ненасильницького способу життя, покладення краю військово-патріотичному вихованню, примусовій військовій службі, пропаганді війни у засобах масової інформації та офіційних повідомленнях державних установ та посадових осіб, забезпечення державної підтримки загальнодоступної освіти з питань миру, ненасильства та прав людини». Листом Секретаріату Уповноваженого від 11.10.2022 № 26148.4/Ш/577.7/22/42.2.2 Вам надано відповідь, в якому також повідомлено, що відповідно до статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України, а право держав здійснювати самооборону гарантоване статтею 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Разом із тим за результатами розгляду Вашої скарги № 149 від 12.10.2022 (вхідний № Ш/642.7/22 від 12.10.2022) стосовно неналежного розгляду попереднього звернення та невідкладного реагування на заяву Українського Руху Пацифістів «Мирний порядок денний для України та світу» Вам надано відповідь листом Секретаріату Уповноваженого № 664.8/Ш/642.7/22/22/42.2.2 від 27.10.2022, в якому також роз'яснено, що вичерпний перелік осіб, звернення яких розглядаються першими керівниками

державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій особисто визначений статтями 14, 15, 16 Закону України «Про звернення громадян». В інших випадках звернення може бути розглянуто визначеним керівником працівником чи службовим підрозділом зазначеного органу.

Оскільки Ви не погодилися з наданими Вам роз'ясненнями, листом Секретаріату Уповноваженого № 33763.4/Ш/880.7/22/42.2.2 від 10.12.2022 Вам надано відповідь на Вашу чергову скаргу № 155 від 28.11.2022 (вхідний № Ш/880.7/22 від 28.11.2022).

Про результати розгляду Секретаріатом Уповноваженого Вашої скарги № 160 від 28.12.2022 (вхідний № Ш-21630.3/22 від 28.12.2022) Вас повідомлено листом представника Уповноваженого з прав людини в системі безпеки й оборони від 18.01.2023 № 2449.4/Ш-21630.3/22/42.2.2, в якому вкотре роз'яснено, що здійснення обговорень позицій Вашої організації у публічній площині щодо необхідності забезпечення права громадян на сумлінну відмову від військової служби під час дії воєнного стану та відсічі народом України військової агресії є несвоєчасним та неможливим.

Принадно повідомляю, що відповідно до Порядку роботи зі зверненнями у Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, затвердженому наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 17.05.2019 № 46.15/19 (далі – Порядок), звернення, що надходять до Секретаріату Уповноваженого, передаються на розгляд Уповноваженому. Уповноважений, Керівник Секретаріату чи представник Уповноваженого в регіоні здійснюють попередній розгляд звернень та вносять резолюцію до системи електронного документообігу.

Згідно з пунктом 37 Порядку під час вивчення матеріалів звернення виконавець (головний виконавець) у справі готує пропозиції, проєкти листів, які погоджує та підписує в межах своїх функціональних обов'язків представник Уповноваженого, Керівник Секретаріату Уповноваженого, керівник структурного підрозділу чи інша посадова особа, якщо інше не зазначено в дорученні.

Додатково слід зазначити, що частиною четвертою статті 35 Конституції України передбачено, що у разі, якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою. Водночас порядок вирішення питання направлення громадян України для проходження альтернативної (невійськової) служби регламентується положеннями Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу», який не містить правових норм щодо можливості заміни на альтернативну (невійськову) службу військової служби під час мобілізації на особливий період.

У зв'язку з надходженням до мене як Уповноваженого звернень з питань проходження громадянами альтернативної (невійськової) служби (зокрема і під час дії воєнного стану), з метою захисту права таких громадян на свободу віросповідання було надіслано ряд звернень до Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, у яких йшлося про необхідність неухильного дотримання військовими службовими особами права зазначеної категорії громадян України сповідувати свою релігію.

Принадно наголошую, що відповідно до статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. При цьому частиною четвертою статті 35 Конституції України передбачено, що у разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

З викладеного вбачається, що встановлений статтею 65 Конституції України обов'язок громадянина захищати свою Державу кореспондується із встановленим статтею 35 Конституції України обов'язком Держави замінювати виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою громадянина, який має несумісні із військовою службою релігійні переконання.

Отже, державою на Конституційному рівні забезпечено дотримання рівності прав осіб, які за своїми релігійними переконаннями не допускають користування зброєю, спрямованих на виконання військового обов'язку, шляхом його заміни альтернативною службою.

Відповідно до частини другої статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» однією з складових військового обов'язку є військова служба за призовом (як строкова, так і під час мобілізації).

Тобто Конституція України гарантує звільнення громадян, які за своїми релігійними переконаннями не допускають користування зброєю, від проходження військової служби за призовом. Також маю зазначити, що закон, яким би у відповідності до ст. 64 Конституції України на час дії воєнного стану обмежувалися права громадян, передбачені статтею 35 Конституції України, прийнято не було.

Аналогічні правові норми, за якими право Держави зобов'язувати своїх громадян проходити військову службу не є абсолютним і обмежується правом кожної людини на відмову від несення військової служби, зокрема з міркувань релігії, встановлені і в міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема у статті 9 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція), а також статті 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. При цьому право на відмову від несення військової служби на підставі релігійних переконань має абсолютний характер. Тому держава не може накладати обмеження на свободу сповідувати свою релігію за допомогою обов'язкової військової служби.

Хоча порядок вирішення питання направлення на альтернативну (невійськову) службу і регламентується положеннями Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу», який не містить правових норм щодо призову громадян України на військову службу під час мобілізації на особливий період – Конституція України та міжнародні договори, мають вищу юридичну силу (превагу над іншими внутрішньодержавними законодавчими актами), а тому право особи на альтернативну службу (тобто, звільнення від проходження військової служби за призовом) є абсолютним, і не може обмежуватися у зв'язку з відсутністю (неурегульованням законами України) порядку заміни військової служби на альтернативну під час дії воєнного стану.

Відповідно до статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Необхідно зазначити, що незгода з викладеною у відповіді, наданою за результатами розгляду звернення громадянина, позицією органу державної влади, підприємств, установ, організацій та їх посадових (службових) осіб не може вважатися порушенням прав особи на направлення звернення та отримання на нього відповіді.

Така сама правова позиція викладена у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.09.2019 № 814/2467/17. Зокрема у цій постанові суд зазначив, що незгода заявника зі змістом відповіді не може свідчити про порушення вимог Закону України «Про звернення громадян».

Принагідно повідомляю, що відповідно до статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Також наголошую, що статтею 26 Закону України «Про звернення громадян» встановлено, що подання громадянином звернення, яке містить наклеп і образи, дискредитацію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їхніх посадових осіб, керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, тягне за собою відповідальність, передбачену чинним законодавством.

Прошу врахувати надану інформацію, роз'яснення і рекомендації та з розумінням поставитися до того, що Уповноважений у своїй діяльності має дотримуватися вимог законодавства й не може виходити за межі наданих йому повноважень.

З урахуванням викладеного вище, розгляд Ваших звернень здійснено відповідно до законів України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та «Про звернення громадян», правові підстави для вжиття заходів реагування та притягнення працівників Секретаріату Уповноваженого до відповідальності відсутні.

Інформую, що відповідно до частини другої статті 8 Закону не розглядаються повторні звернення одним і тим же органом від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті. Ураховуючи зазначене, у разі надходження від Вас звернень аналогічного характеру, вони будуть залишені без розгляду, а листування з Вами за такими зверненнями – припинено.

У разі незгоди з наданою відповіддю Ви маєте право оскаржити її в порядку, встановленому статтею 16 Закону України «Про звернення громадян».

З повагою
Уповноважений

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Ірина Казначєва, 299 74 08